

När friheten blir obekvä

"En alldeles särskild dag"

av Ettore Scola

Scen: Hjalmar Bergman Teatern, Örebro, Frippe AB och Riks Gästspel, 28/4 2002

Regi: Judith Hollander

Scenografi: Nils Moritz

Medverkande: Kim Anderzon,

Tomas Bolme, Nils Moritz,

Kira Roisko,

Casten Lassen, Simon Olsson,

Simon Persson, Johan Pisoni

Sundahl,

Marcus Carlsson, Jenny Kempe.

Speltid: 2 timmar inkl. paus

Jesper Lange

"Det slutar alltid med att man blir konformist" säger Gabriele (Tomas Bolme) i Ettore Scolas pjäs om vanliga människors livsvillkor i fascismens Italien på 30-talet. Men Gabriele har svårt för det då han är böj och inte kan ändra på sina känslor och när han inte kan leva upp till samhällets idealbild deporterar staten honom till en mycket oviss framtid. Han är en icke-önskvärd medborgare.

Gabriele är vidare en motsättningsfylld människa. Han gick faktiskt så långt i sin konformism att han blev medlem i fascistpartiet men det hjälpte inte. Man tog bara hans partibok ifrån honom och sen var det inget mer med det.

Pjäsen handlar tematiskt inte så mycket om att vara homosexuell som om att våga vara annorlunda, t. ex. bara vara sig själv. Och även om det är den historiska fascismen i Italien som är pjäsens ram är pjäsens frågeställning också aktuell i 2000-talets demokratiska samhällen som gärna slår sig för bröstet med käck optimism och skryter med – som informatören Pangloss i Voltaires sanslösa satir "Candide" gör – att detta är den bästa av alla tänkbara världar. Men är det så?

MAKT ÄR MAKT

Det är som om det ibland glöms bort att det vi kallar demokrati i

realiteten inte betyder annat än att makten över samhället är fördelad på fler intressegrupper. Makt är fortfarande makt och ordet ger enbart mening när det betyder att man kan tvinga andra (vanligt folk) mot sin vilja. Och inte ens i denna den bästa av alla tänkbara världar är medborgarnas rättigheter och friheter – och därmed friheten till att vara sig själv – säkra privilegier som inte kränks. För hur var det nu med Osmo Vallo? Eller de tre somalierna? Eller invånarna i Jenin?

Ettore Scolas styrka som dramatiker är att han kan beskriva den motsägelsefulla, oheroiska, småfega och maktlösa vardagsmänniskan långt från blanka idealbilder, politisk reklam och ideologi. Vad gör vi med våra drömmar om ett gott liv när modet inte räcker till att sträva efter dem i den praktiska vardagen? Drömer vi bara vidare? Eller börjar vi förakta andras drömmar? Och kan lite vänsterprassel kanske vara nåt för att lätta på trycket?

FÖR MYSIGT

Kim Anderzon och Tomas Bolme ger liv åt Scolas personer som en kuvad hemmafru och en uppgiven utrensad radiokommentator och gör det på ett roligt och mysigt sätt. För mysigt tycker jag nog. Även om förälskelse och sympati spelar en avgörande roll i huvudpersonernas möte skulle jag gärna vilja se lite mer av det som inte är så vackert i personerna och att det spelas på fullt allvar.

Pjäsen spelas nästan som ett folkklustspel och inga fel med det i och för sig, men resultatet är att det fula och det onda endast finns i huvudpersonernas omgivning även om Antonietta och Gabriele faktiskt är fascister själva. Mer eller mindre. Detta får också konsekvenser för gestaltningen av de "riktiga"; det vill säga partiaktiva fascister som blir ganska endimensionella löjeväckande skurkar och med denna enkla uppdelning i "de goda och de onda" (eller "vi och dom") försvinner nägot av Scolas skärpa. Gåtan med

FOTO: JOAKIM STRÖMHOLM
Gabriele (Tomas Bolme) och Antonietta (Kim Anderzon) i "En alldeles särskild dag", Frippe AB och Riks Gästspel, Hjalmar Bergman Teatern, april 2002.

både fascismen och nazismen var ju att det var mycket stora folkörelser som sög in helt vanliga hyggliga människor som trodde fullt och helt på idealen.

TUNGRODD SCENOGRAFI

Föreställningen belastas också av en sällsynt tungrodd, detaljrik scenografi med många lösa föremål som gör scenbytena mycket tröga. För att täcka över detta har man etablerat en liten sidoscen med en stor gammaldags radio flankerat av en fascistisk och nazistisk fana. En liten stilfull myshörna som portvaktsfrun (Kira Roisko) har hand om och här skapar Roisko i

ett scenbyte en liten komisk pärla.

Om situationen finns med i ursprungstexten vet inte jag men hon försöker i alla fall entusiastiskt att få publiken att taktfast ropa "Il Duce! Il Duce! Il Duce!" (d.v.s. Mussolinis smeknamn) och göra fascisthälsning med armen. Det är naturligtvis fullständigt otänkbart att en svensk publik idag skulle göra det ens på skoj på en teater och Roisko lyckas skapa fin komik av publikens motstånd och portvaktsfruns enfaldiga förväning och nederlag.